UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio CXLIII. De partibus temperantię in generali.

urn:nbn:de:hbz:466:1-72772

Visual Library

tamen homo à ſingularib. delectationib. q̃ intẽperatum faciunt hominem. Propter quod ad vitandum intemperantiam maximum remedium eſt vt non immoretur homo circa ſingulariũ conſideratione: ſed in his quæ pertinent ad timiditatem, eſt econuerſo. Nam ſingularia quæ imminẽt, ſunt minus voluntaria, vt abijcicere clypeũ, & alia huiuſmodi. Sed ipſum cõe eſt magis voluntariũ, puta, fugiendo ſaluari. Hoc autem eſt ſimpliciter magis voluntarium, quod eſt magis voluntariũ in ſingularib. in quib. eſt actus: & ideo intemperãtia cum ſit ſimpliciter magis voluntarium q̃ timiditas, eſt maius vitium. Tertiò, quia contra intẽperantiam poteſt magis de facili remediũ adhiberi, q̃ contra timiditatẽ, eo ꝙ delectationes ciborũ, & venereorũ, circa quas eſt intemperantia, ꝑ totã vitã occurrunt, & ſine periculo põt homo circa ea exercitari ad hoc, ꝙ ſit tẽperat⁹. Sed pericula mortis rarius occurrũt, & periculoſius ĩ his homo exercitatur ad timiditatẽ fugiendã: & ideo intẽperantia eſt ſimpliciter maius peccatũ quàm timiditas.

Ad primum ergo dicẽdum, ꝙ excellentia fortitudinis ſupra temperantiam põt conſiderari dupliciter. Vno modo, ex parte finis, quod pertinet ad rõnẽ boni, quia. ſ. fortitudo magis ordinat̃ ad bonum cõe q̃ temperantia. Ex hac ẽt parte timiditas habet quandam excellentiam ſupra intemperãtiã, inquantum. ſ. per timiditatẽ aliqui deſiſtunt à defenſione boni cõis. Alio modo, ex parte difficultatis, inquantum. ſ. difficilius eſt ſubire pericula mortis, q̃ abſtinere à quibuſdã delectabilib. & q̃tũ ad hoc, non oportet ꝙ timiditas præcellat intẽperantiam.[d] Sicut enim maioris virtutis eſt nõ vinci à fortiori, ita ẽt ecõtrario, minoris vitij eſt à fortiori vinci, & maioris vitij à debiliori ſuperari.

Ad secundum dicẽdum, ꝙ amor cõſeruationis vitæ, propter quam vitantur pericula mortis, eſt multo magis connaturalis, quàm quæcunque delectationes ciborũ, vel venereorũ, q̃ ad conſeruationem vitæ ordinantur: & ideo difficilius eſt vincere timorem periculorũ mortis, q̃ concupiſcentiam delectationum, quæ eſt in cibis & venereis: cui tamen difficilius eſt reſiſtere quam iræ, triſtitiæ, & timori quorundam aliorum malorum.

Ad tertium dicendum, quòd in timiditate cõſideratur magis voluntarium in vniuerſali, minus tamen in particulari: & ideo in ea eſt magis uoluntarium ſecundum quid, & non ſimpliciter.

Articvlvs IIII.

Vtrum peccatum intemperantię ſit maximè exprobrabile.

Ad qvartvm ſic proceditr̃. Vr̃ ꝙ peccatum intemperantiæ non ſit maximè exprobrabile. Sicut enim honor debet̃ uirtuti, ita exprobratio debetur peccato: ſed quædã peccata ſunt grauiora q̃ intẽperãtia, ſicut homicidiũ, blaſphemia, & alia hmõi. ergo peccatũ ĩtẽperãtię nõ ẽ maximè exꝓbrabile. ¶ 2 Præt. Peccata quæ ſunt magis cõia, vidẽtur minus eſſe exprobrabilia, eo ꝙ de his hoĩes minus verecundantur: ſed peccata intemperantiæ ſunt maxi-

A mè cõia, quia ſunt circa ea quæ cõiter in vſum humanæ vitę veniunt, in quib. ẽt plurimi peccãt. ergo peccata intẽperãtię nõ vñr eſſe maximè exprobrabilia. ¶ 3 Præt.* Phil. dicit in 7. Ethi. ꝙ tẽperantia & intẽperãtia ſunt circa cõcupiſcentias & delectationes humanas: ſunt aũt q̃dã cõcupiſcẽtię & delectatiões turpiores cõcupiſcẽtijs & delectationibus humanis, quæ dñr beſtiales & ægritudinales, vt ĩ eodẽ lib.* Phil. dicit. ergo intẽpe-

B rãtia ñ ẽ maxime exꝓbrabilis.

Sed contra eſt, q̃d * Philo. dicit ĩ 3. Eth. ꝙ ĩtẽperãtia ĩter alia uitia ur̃ iuſte exꝓbrabilis ẽẽ.

Respon. Dicendum, ꝙ exprobratio opponi ur̃ honori & gloriæ, honor aũt excellentiæ debetur, ut * ſupra habitũ eſt: gloria aũt claritatẽ ĩportat. Eſt ergo ĩtẽperãtia maxime exprobrabilis ꝑꝑ duo. Primo quidẽ, quia maximè repugnat excellẽtiæ hoĩs. Eſt. n. circa delectatio-

C nes cões nobis & brutis, ut * ſupra habitũ eſt. Vnde in Pſal. 48. dr̃. Homo cũ in honore eſſet, nõ intellexit, cõparatus eſt iumẽtis inſipiẽtibus, & ſimilis fact⁹ eſt illis. Secũdò, q̃a maximè repugnat eius claritati, uel pulchritudini, inquãtũ. ſ. ĩ delectationib. circa quas eſt intẽperantia, minus apparet de lumine rationis, ex qua eſt tota claritas, & pulchritudo virtutis. Vnde & huiuſmodi delectationes dicuntur ſeruiles.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ ſicut * Greg. dicit vitia carnalia, q̃ ſub intẽperantia cõtinent̃, etſi

D ſint minoris culpę, ſunt tñ maioris infamiæ. Nam magnitudo culpæ reſpicit deordinationẽ à fine: infamia autem reſpicit turpitudinẽ, quę maximè conſideratur ſecundùm indecentiam peccantis.

Ad secvndvm dicendũ, quòd conſuetudo peccandi diminuit turpitudinem, & infamiam peccati ſecundum opinionem hominum, non autem ſecundùm naturam ipſorum uitiorum.

Ad tertivm dicendũ, ꝙ cum dr̃ intemperãtia eſſe maximè exprobrabilis, eſt intelligẽdũ inter uitia humana, quæ. ſ. attenduntur ſm paſſiones humanæ naturæ aliqualiter conformes. Sed illa uitia, q̃ excedũt modũ humanæ naturæ, ſunt magis exprobrabilia, & tñ ẽt illa uñr reduci ad genus intẽ-

E perantiæ ſm quendam exceſſum: ſicut ſi aliquis delectaretur in comeſtione carnium humanarũ, aut in coitu beſtiarum, aut maſculorum.

¶ Super Quaſtionis cẽteſimęquadrageſimaſecundæ. Articulum quartum.

In 4. autem ar. tuere authorem à Martino in q. 4. de temperantia, dicente. Neſcio quomodo Thomas dicit, quod ſecũdum Ariſtotelem, beſtialitas eſt exprobrabilior, quàm intemperantia, cum expreſsè vbi ipſe allegat eum, Ariſt. habeat oppoſitum vt expreſsè declarat idẽ Thomas in commento ſuo ſuper 7. Ethico. Non auertit ſiquidẽ Martinus ad formalem ſermonem. Author ſiquidem dicit quòd beſtialitatis vitium eſt exprobrabilius: quod etiam Ariſto. in 1. c. 7. Ethico. dixit, dum ait quòd hos ſuper infamamus: nec inueni in authore hactenus oppoſitum. Martinus autem forte fundauit ſe ſuper 8. c. eiuſdem 7. Ethic. vbi dicitur, quòd beſtiales non ſunt continentes neque incõtinentes ſimpliciter: & quòd beſtialitas eſt minus mala quàm intemperantia. & vtrobique eſt eadem ratio. ſ. defectus intellectus: ſed hæc non ſunt ad ꝓpoſitum. Quia enim de ratione continentiæ & incontinentiæ eſt rationale bellũ, ideo negatur continentia in iſtis irrationalibus hominibus. Et ſimiliter dicitur minus mala, hoc eſt, minus nociua: quia, vt dicitur, innocentior eſt prauitas ſine intellectu. Cum his tamen ſtant, ꝙ ſit turpior, & magis exprobrabilis, & infamiæ maioris, utpote maxime ſimilem beſtijs reddens hominem voluntarie.

Lib. 7. c. 4. & ſequentia⁹, to. 5.

Lib. 7. c. vlt. à med. & c. 5. to. 5.

Lib. 3. ca. 13. circa principi, to. 5.

Q. 103. ar. 1.

Li. 5. Mora. cap. 11. parũ ante med. ad ſenſum.

Qvaestio CXLIII.

De partibus temperantiæ in generali, in duos articulos diuiſa.

Deinde cõſiderãdũ eſt de partib. tẽperantiæ. ¶ Et primò de ipſis partibus in generali. ¶ Scdõ, De ſingulis earũ ĩ ſpãli.

¶ Super quaſtionis cẽteſimęquadrageſimętertia. Articulũ primum.

In ar. vnico q. 143. de partibus temperantiæ dubia multa ex Martino occurrunt in q. 3. Primum dubiũ eſt de partib. integralibus. Quia. n.

ponit

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

F ponit author verecundiam, & honeſtatem partes integrales tē perantiæ. Arguit dupliciter. Martinus contra hoc. Primò, Non plus ſpectat ad temperantiam fugere turpitudinē illi oppoſitā, & amare pulchritudinē eius, quàm ad fortitudinē refugere tur pitudinem, & amare pulchritudinem eius: ſed propter hoc verecundia, & honeſtas nō ponuntur partes fortitudinis. ergo propter illud nō ſunt ponendæ partes temperantiæ. Secundò, Verecundia, & honeſtas communes ſunt omnibus virtutibus: quia in omni materia turpe eſt recedere à recta ratione, & honeſtum conformare ſe illi. ergo non ſunt partes propriæ temperantiæ.

Infr. q. 145. ar. 4. & qō. 157. art. 3. & q. 160. ar. 1. Et 2. diſ. 44. q. 2. ar. 1. ad 3. Et 3. diſ. 33. q. 3. ar. 2.

¶ Secundum dubium eſt de partibus potētialibus temperantię. Argũt enim ꝙ partes aſſignatæ in litera vt potentiales, puta, modeſtia, & manſuetudo, nō ſunt partes temperantiæ potētiales. Primò, Quia ſi eſſet hoc, ideo eſſet, quia modum illū quem obſeruat temperantia in materia principali, illę obſeruant in materia minus principali: ſed hoc nō eſt. ergo. Probatur minor, tum q̄a materia temperātiæ, & iſtarum virtutum non ſunt connexę. ergo non eſt vna principalis, & alia minus principalis: tum quia actus, puta, moderatio illarum, non pendet à moderatione tēperantiæ, aut econtra, ac per hoc non eſt vnus actus principalis, & alius ſecūdarius. Secundò, Quia ſequeretur quòd iuſtitia, & fortitudo eſſent partes potentiales temperantię. Probatur ſequela, quia ſecundum authorem moderatio eſt difficilior in temperantia quàm in iuſtitia & fortitudine. Tertiò, Quæcūque ſe habent vt partes potentiales, & totum, hoc ideo eſt aut quia certum modum ſubordinationis habent reſpectu vnius actus, aut reſpectu plurium actuū ſubordinatorum: ſed hoc eſt falſum, tum quia hæc non ſufficiunt, tum quia temperantia, & illæ ad nullum vnum actū ſubordinantur, tum quia actus illarum non ſubordinantur actib. temperantiæ. Quartò, Quia vr̄ multis ꝙ moderatio manſuetudinis ſit difficilior, quàm temperantiæ. Nec valet dicere, ꝙ licet ſit maioris impetus ira, non tamen eſt tantæ durationis. Hoc enim falſum vr̄ de his, quos Ariſt. duros appellat. Quintò, Quia ſequeretur, K ꝙ affabilitas, veritas, & eutrapelia eſſent partes potentiales mā ſuetudinis: quod eſt falſum. Probatur ſequela, quia materia mā ſuetudinis eſt principalior quàm materiæ iſtarum, & moderatio eius eſt difficilior, quàm moderatio iſtarum.

Lib. 2. de inuent. in 3. fol. ante fin. libri.

Li. 4. c. vl. ad finem. to. 5.

Q. 151. ar. 4.

Q. 58. ar. 8.

Li. 1. in ſomniu Scipionis in fol. ante medium lib.

Lib. 2. de inuent. in fol. 3. an̄ fin. lib.

Q. 48. & 129.

¶ Tertium dubium multa continet. Eſt namque de multis in doctrina huius articuli expoſitis. Refert ſi quidem illum ibidem Martinus de verbo ad verbū. Deinde ſubdit, Hęc opinio in multis deficit, Primo in hoc, ꝙ quæcunq; virtus moderatur in alia materia, eſt pars temperantiæ: quia ſic oĩs virtus moralis eſſet pars temperantiæ, qm̄ omnis operatur, & moderatur in alia materia. Secundò, deficit in hoc qđ dicit, Continentia moderatur motū voluntatis commotæ ex impetu paſsionis. Primò namq; inquit, velle ſcire quos motus moderatur continentia, ſi iſti ſunt alij ab his quos moderatur temperantia... Secundò, Volo ꝙ tēperantia moderetur... ro, an voluntas tunc, vel parum ante, e... vel non. Si non, ergo non habet motus illo... lum continentia, ſed etiam moderatur te...

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Tullius conuenienter aſſignet partes temperantiæ, continentiam, clementiam, & modeſtiam.

AD PRIMVM ſic proceditur. Vr̄ ꝙ Tulli⁹ ĩ ſua * Rhetorica inconuenienter aſſi G gnet partes temperantiæ, quas dicit eſſe continentiā, clementiam, & modeſtiā. Continētia. n. contra virtutem diuiditur in 7. † Ethi. ſed temperantia continentur ſub virtute. ergo continētia nō eſt pars tēperantiæ.

¶ 2 Præt. Clemētia vr̄ eſſe mitigatiua odij, vel irę: tēperātia aūt nō eſt circa hmōi, ſed circa đlectatiōes tact⁹, vt * dictū eſt. ergo clemētia nō eſt pars tēperātiæ.

¶ 3 Præt. Modeſtia conſiſtit in exteriorib. actibus. vñ & Apoſt. đt ad Phil. 4. Modeſtia vr̄a nota H ſit oīb. hoībus: ſed act⁹ exteriores ſunt materia iuſtitiæ, vt † ſupra habitū ē. ergo modeſtia magis eſt pars iuſtitię, q̄ tēperātiæ.

¶ 4 Præt. * Macrobius ſup ſomniū Scipionis ponit multo plures tēperātię partes. dicit. n. ꝙ tēperantiā ſequitur modeſtia, verecundia, abſtinentia, caſtitas, honeſtas, moderatio, parcitas, ſobrietas, pudicitia. Andronic⁹ ēt dicit, ꝙ familiares tēperātiæ ſunt auſteritas, continentia, humilitas, ſimplicitas, ornatus, bona ordinatio, per ſe ſufficientia. I Vr̄ ergo inſufficienter † Tulli⁹ enumeraſſe temperātię partes.

RESPON. Dicendū, ꝙ ſicut * ſupra dictū eſt, alicui⁹ virtutis cardinalis triplices partes eſſe poſſunt. ſ. integrales, ſubiectiuæ, & potentiales. Et dñr partes integrales alicuius virtutis conditiones, quas neceſſe eſt cōcurrere ad virtutē: & ſm̄ hoc ſunt duæ partes integrales tēperātię, ſ. verecundia, p quā aliquis refu G git turpitudinē tēperantiæ contrariā: & honeſtas, per quā ſ. aliquis amat pulchritudinē tēperantiæ. Nā ſicut ex * dictis patet, præcipue tēperantia inter virtutes vendicat ſibi quendā decorē, & vitia intemperantiæ maximè turpitudinē habent. Partes aūt ſubiectiuæ alicuius virtutis dñr ſpecies eius. Oportet aūt diuerſificare ſpecies uirtutū ſm̄ diuerſitatē materiæ, uel obiecti. Eſt aūt tēperantia circa delectationes tactus, q̄ diuidunt in duo genera. Nam quędā ordi H nantur ad nutrimentum: & ī his quantū ad cibū eſt abſtinentia, quantū aūt ad potū propriè ſobrietas. Quædā uero ordinātur ad uim generatiuā: & in his quantū ad delectationē principalē ipſius coitus eſt caſtitas, quantum aūt ad delectationes circūſtantes, puta, quæ ſunt in oſculis, tactibus, & amplexib. attenditur pudicitia. Partes aūt potētiales alicuius uirtutis principalis dicuntur uirtutes ſecundariæ, quę modum, quē principalis uirtus obſeruat circa aliquā I principalem materiam, eundē obſeruant in quibuſdam alijs materijs, in quibus non eſt ita difficile. Pertinet autem ad...

ſibi uendicant intemperantiæ vitia. Verecundia... eſt turpis, & opprobrij: honeſtas autem... pitudini & obſcuritati importat. Vnde ... aliud eſt loqui de turpitudine cōtraria ... de turpitudine abſolutè. Et ꝙ licet ... gere turpitudinem ſuam, hoc eſt, ... quia tamen turpitudo abſolutè magis ... quàm in alia, ideo magis ad ... ſpectat fugere turpitudinem. Et propter ... ſpectat ad temperantiam refugere turpitu... dinem, licèt temperantia non ref... K tudinem: & ſimile eſt de amore ... tū attenditur, iuxta illud Apoſtol. ... & per hoc patet ſolutio ad ſm̄. ... appropriatę tamen ſunt partes integrales ... ge tn̄ hoc cum grano ſalis ... ſ. ꝙ uerecundia eſt pars integralis ... trans eius conſtitutionem, ... cundia, ſed tanquam diſponens ad ... Ambr. Verecundia iacit prima ... ¶ Ad ſcd̄m dubium de partib. po... rē primi argumenti. Et ad probatio... temperantiæ, & dictarum uirtutum ... litudinis, & ordinis in eſſe moral...

temperantiam moderari delectationes actus, quas difficillimum eſt moderari. Vnde quæcunq; virtus moderationem quandā operatur in aliqua materia, & refrænationem appetitus in aliquid tendentis, poni poteſt pars temperantiæ, ſicut virtus ei adiuncta: quod quidē
B contingit tripliciter. Vno modo, in interioribus motib. animi. Alio modo, in exterioribus motibus, & actib. corporis. Tertio modo, in exterioribus rebꝰ. Præter motum aūt concupiſcētiæ, quem moderatur & refrænat tēperantia, tres motus inueniuntur in anima in aliquid tēdentes. Primus quidem eſt motus voluntatis cōmotæ ex impetu paſſionis: & hunc motū refrænat continentia, ex qua fit
C vt licèt homo īmoderatas concupiſcentias patiatur, voluntas tñ non vincitur. Alius aūt motus interior in aliquid tendens, eſt motus ſpei & audaciæ, quæ ipſam cōſequitur: & hunc motum moderatur, ſiue refrænat humilitas. Tertius autē motus eſt irę tendens in vindictā, quē refrænat manſuetudo, ſiue clementia. Circa motus aūt & actꝰ corporales moderationē & refrenationem facit modeſtia, q̃ Andronicus in tria diuidit, ad
D quorum primum pertinet diſcernere quid ſit faciendum, & quid dimittēdum, & quid quo ordine ſit agendum, & in hoc firmiter perſiſtere: & quantum ad hoc ponit bonam ordinationem. Aliud autem eſt, ꝙ homo in eo quod agit, decentiam obſeruet: & quantum ad hoc ponit ornatum. Tertium aūt eſt in colloquijs amicorum, vel quibuſcunque alijs: & quantum ad hoc ponitur auſteritas. Circa exteriora vero duplex mode-
B ratio eſt adhibēda. Primò, quidem, vt ſuperflua non requirātur: & quantū ad hoc ponitur à* Macrobio parcitas, & ab Andronico per ſe ſufficientia. Secundò verò, vt homo nō nimis exquiſita reqrat: & q̃tū ad hoc ponit* Macro. moderationē, Andronicꝰ verò ſīplicitatē.

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ continentia differt quidem à virtute, ſicut imperfectum à perfecto, * ut infra dicetur: &
C hoc modo condiuiditur virtuti. Conuenit tamen cum temperantia & in materia, quia eſt circa delectationes tactus, & in modo, quia in quadā refrænatione cōſiſtit, & ideo conueniēter ponitur pars temperantiæ.

Ad secvndvm dicēdum, ꝙ clementia, ſiue manſuetudo non ponitur pars temperantiæ pp cōuenientiā materiæ, ſed qa conuenit cū ea in modo refrænādi & moderādi, vt * dictū eſt.

Ad tertivm dicendum, ꝙ
D circa exteriores actꝰ iuſtitia attendit id, quod eſt debitum alteri. Hoc autem modeſtia non attendit, ſed ſolùm moderationem quandam: & ideo non

…nitur in hoc ꝙ præcipua laus earum conſiſtit in fræno: & inter eas principalior eſt concupiſcentia delectabilium tactus. Per hoc patet reſponſio ad ſecundam probationem eiuſdem minoris, quia ſcilicet non requiritur alia dependentia actuum, ſed ſat eſt ſimilitudo & ordo inter actus, vt expoſitum eſt.

¶ Ad ſecundum argumentum negatur ſequela: quoniam ad hoc, quòd virtus aliqua ſit adiuncta temperantiæ, non ſufficit quòd habeat faciliorem moderationem, ſed exigitur neceſſario quòd principalis laus illius virtutis conſiſtat in moderatione. Conſtat autem quòd iuſtitiæ principalis laus non eſt in modo, ſed in debitum reddendo, ſeu rectitudine. Fortitudinis quoque præcipua laus non eſt in fræno, ſed in firmitate: & per hoc patet ratio, quare aliquæ virtutes, & non omnes ponuntur partes temperantiæ.

¶ Ad tertium dicitur, quòd actui temperātiæ ſubordinantur actus adiunctarum: ita quòd in toto & parte ſunt diuerſi actus, quorum ſecundarius ſubordinatur principali nō effectiue aut finaliter, ſed formaliter, eo modo quo formæ imperfectiores ſubordinantur formis perfectioribus. Iam enim declaratum eſt, quòd eſt inter hæc ſimilitudo, & ordo.

¶ Ad quartum dicitur, quòd reſponſio ibi dicta, quæ eſt authoris. ſ. quòd paſſiones ſecundum tactū ſunt diuturniores, q̃ paſſiones iræ eſt bona. Et cum opponitur de duris, reſpondetur, quòd paſſiones ſecundum tactum ſunt, per ſe loquendo, diuturniores quam ira durorum: quoniam in illis eſt continua per totam vitam pugna, in iſtis eſt ad tempus ſcilicet vſque ad vindictam.

¶ Ad quintum negatur ſequela, tum quia nec veritas, nec affabilitas principaliter laudatur ex modo: ſed veritas ex debito, & affabilitas ex debito condecentiæ, vt patet ex ſupradictis. Et ideo poſitę ſunt partes iuſtitiæ, tum quia manſuetudo non eſt virtus principalis, ſed eſt ſub temperantia vt principali. Nullum tamen inconueniens video, ſi manſuetudini, aut alteri ſecundariæ virtuti adiungerent aliquæ virtutes vt partes potētiales habētes ſe ad ipſā, ſicut ipſa ſe habet ad principalē ſimpliciter ī illo gñe.

¶ Ad tertium dubium, in quo corpus articuli examinatur, dicit, quòd vt ex dictis patet, doctrina authoris in primo nō deficit, ſed ſtat ſolida. Nec ſequitur quòd omnis alia virtus ſit pars temperantię, quia licèt quælibet virtus moderetur, non tamen quælibet virtus moderatur, ita quòd moderatio ſit actus ex quo ꝓcipue laudatur: ſic enim intelligenda ſunt uerba authoris. Nec etiam in ſecundo deficit de continentia, quoniam continentia non differt à temperantia, vt arguens putat. ſ. quòd continentia eſt gradus ſuperueniens temperantiæ, ſed continentia realiter & eſſentialiter differt à temperantia. Continentia enim nō moderatur paſſiones, ſed voluntatis motum, ne à multa paſſione commota declinet à bono. Temperantia verò moderatur directè paſſiones ipſas ne inſurgant, aut valde parum. Et ſic per tēperantiam voluntas tanquam in tranquillo operatur: per continentiam verò tanquā fluctibus agitata. Et per hoc patet ad pri-

A mum quæſitum, ꝙ ſcilicet continentia moderatur directe actū voluntatis, non paſſiones: temperantia vero ipſas paſſiones.

¶ Ad ſecundum verò dicitur, quòd motus paſſionum ante temperantiam concitant voluntatem, ſed genita temperantia motus non fluctuant amplius.

¶ Ad Quæſtionem ergo de motibus paſſionum præ generatorum temperantiæ dicitur, quòd ſicut fluctus paulatim decreſcunt ante tranquillitatem maris, ita & motus paſſionū, adeo vt prope tranquillitatem temperātiæ tam parui fiant motus paſſionum, vt anima diſpoſita ſit ad veram tranquillitatem & ſic per tales motus non concitatur, aut parum, voluntas: & propterea ſola continentia moderatur motum voluntatis inter fluctus paſſionum, temperantia autē moderatur motum voluntatis compeſcendo ne inſurgant fluctus. Diſpoſitio vero propinqua ad temperantiam mitigando eoſdem, moderatur motum uoluntatis parum, aut nihil commotæ. Et quia modicum pro nihilo reputatur, ideo ſoli continentiæ attribuitur moderari motum voluntatis cōmotæ, ex fluctibus paſſionum. Et cum dicitur, ergo uoluntas non habuit illos, conceditur: quia tam parui erant ut non commouerent volūtatē. Paſſiones enim non ſunt in voluntate, ſed in appetitu ſenſitiuo, in quo eſt temperantia, & non continentia.

Loco citato in arg. 4.
Loco citato in arg. 4.
Q. 155. ar. 1.
D. 389.
In corp. ar.

¶ Ad tertium negatur aſſumptum. ſ. quòd continentia moderetur & motus quos moderatur temperantia, & motum voluntatis, ut patet ex dictis. Iſte enim ſupponit unum falſum. ſ. quòd continentia & tēperantia ſint ſimul in anima, cum hoc ſit impoſſibile: quoniam ſi eſt in anima temperantia, iam eſt tranquillitas: & continentia non eſt, quæ non niſi in fluctibus inuenitur.

¶ Ad quartum dicitur, quòd ut patet ex dictis, habita temperantia & ſtante, nō eſt locus continentiæ. Ad id uero quod quęritur, an temperatus poſſit habere motum paſſionis commouentis uoluntatem, reſpondetur quòd motus paſſionis contra bonum rationis dupliciter poteſt inſurgere in homine. Primò, ut inchoet ex imperio voluntatis: & ſic, quia temperatus poteſt
E agere præter, & contra ſuum habitum, poteſt commouere paſſiones concupiſcentiæ, in quibus exardeſceret amplius voluntas & cæt. ſed hoc non ſpectat ad continentiam uel incontinentiam, ſed ad malitiam: quia continentia & incontinentia incipiunt à fluctibus paſſionum, ut patet 7. Ethico. Alio modo, ut inchoet ab ipſo appetitu ſenſitiuo: & hoc dupliciter, ſecundum duplicem modum, quo natura operatur ſcilicet uel ut in pluribus, & per ſe: vel ut raro, & per accidens. Diſtat ſiquidem temperatus à continente & incontinente ex parte appetitus ſenſitiui in hoc, quòd temperati appetitus eſt ſic diſpoſitus, ut regulariter, & ut in pluribus non poſſit appetere contra bonum rationis. Continentis uero & incontinentis appetitus ſenſitiuus communiter, & ut in pluribus mouetur contra rationis bonum. De poſſibili autem raro & per accidēs poteſt contingere, ut appetitus temperati, & mānſueti uehemen-

ter-

te moueatur contra bonum rationis ſicut in naturalibus cótingit monſtrum fieri. Sed qm̃ doctrina moralis de his eſt q̃ ſũt vt in plurib. & cótinentia ac incótinẽtia, temperantia, & manſuetudo. & vniuerſaliter virtutes ſecundum ea quæ vt in pluribus inueniuntur, penſantur, ideo de poſsibili morali loquendo, dicẽdum eſt quod non poteſt inſurgere apud temperatum & manſuetum motus paſſionis commouentis voluntatem, qui pertineat ad continentiam, vel incontinentiam.

In corp. ar.

ponitur pars iuſtitiæ, ſed temperantię. F

Ad IIII. dicendũ, ꝙ Tulli⁹ ſub modeſtia cõprehẽdit oĩa illa q̃ ptinẽt ad moderationẽ corporaliũ motuũ, & exteriorũ rerũ, & ẽt moderationẽ ſpei, q̃ * diximus ad humilitatẽ ptinere.

QVAESTIO CXLIIII.

De partibus temperantiæ in ſpeciali, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandũ eſt de partib. tẽperãtiæ ĩ ſpãli. Et primò, de partib. quaſi integralib. quæ ſunt verecundia, & honeſtas. G

CIRCA verecundiam autem quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum verecundia ſit virtus.
¶ Secundò, De quibus ſit verecundia.
¶ Tertiò, A quibus homo verecundatur.
¶ Quartò, Quorum ſit verecundari.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum verecundia ſit virtus. H

3. diſt. 23. q. 1. art. 3. q. 2. ad 2. Et 4. diſt. 14. q. 1. ar. 1. q. 2. ad 5. Et veri. q. 26. art. 6. ad 15. Et 4. Ethi. le. 17. pri. Li. 2. c. 6. tomo 5. Lib. 2. ca. 7.

AD PRIMVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ verecundia ſit virtus. Eſſe enim in medio ſm determinationem rationis, eſt proprium virtutis, vt patet ex diffinitione virtutis, quæ ponitur in 2. * Ethic. ſed verecundia conſiſtit in tali medio, vt patet per † Philo. ibidem. ergo verecundia eſt virtus.

¶ 2 Præt. Omne laudabile vel eſt virtus, vel ad virtutem pertinet: ſed verecundia eſt quoddã laudabile, non eſt aũt pars alicuius virtutis. Non. n. eſt pars prudentiæ, quia nõ eſt in rõne, ſed in appetitu: neq; etiam eſt pars iuſtitiæ, quia verecundia paſſionẽ quandã importat, iuſtitia autẽ non eſt circa paſſiones: ſimiliter non eſt pars fortitudinis, quia ad fortitudinẽ pertinet pſiſtere & aggredi, ad verecũdiã aũt refugere aliquid. Neq; ẽt eſt pars temperantiæ, quia tẽperantia eſt circa concupiſcentias, verecundia aũt eſt timor quidã, vt patet per * Philo. in 4. Ethi. & p Damaſ. in 2. * lib. Relinquitur ergo ꝙ verecundia ſit virtus. I

¶ 3 Præt. Honeſtum cũ virtute conuertitur, vt patet per † Tullium in 1. de Offic. ſed verecundia eſt quędam pars honeſtatis. dicit enim * Amb. in 1. de offic. ꝙ verecundia eſt ſocia, ac familiaris mentis placiditati, proteruiã fugitans, ab omni luxu aliena, ſobrietatẽ diligit, & honeſtatem fouet, & decorem requirit. Ergo verecundia eſt virtus. K

¶ 4 Præt. Omne vitiũ opponit̃ alicui virtuti: ſed quædam vitia opponuntur uerecundiæ, ſ. inuerecundia, & inordinatus ſtupor. ergo uerecundia eſt uirtus.

¶ 5 Præt. Ex actib. ſimiles habitus generant̃, ut dr̃ ĩ 2. * Eth. ſed uerecundia importat actũ laudabilem. ergo ex multis talibus actibus cauſatur habitus: ſed habitus laudabilium operum eſt uirtus, ut patet p Philo. in 1. * Eth. ergo uerecundia eſt uirtus.

SED contra eſt, quod * Phil. dicit in 2. & 4. Ethi. uerecũdiam non eſſe uirtutem.

RESPON. Dicendũ, ꝙ uirtus dupliciter accipitur, ppriè. ſ. & cõiter. Propriè quidẽ uirtus perfectio q̃dã eſt, ut dr̃ in 7. † Phyſ. & ideo oẽ illud qđ repugnat pfectioni, ẽt ſi ſit bonũ, deficit à rõne uirtutis: uerecundia autẽ repugnat pfectioni. eſt. n. timor alicui⁹ turpis, qđ. ſ. eſt exprobrabile. Vnde * Damaſ. dicit, ꝙ uerecũdia eſt timor de turpi actu. Sicut aũt ſpes eſt de bono poſſibili & arduo, ita ẽt timor eſt de malo poſſibili & arduo, ut * ſupra habitũ eſt, cũ de paſſionib. ageret. Ille autẽ qui eſt pfectus ſm habitũ uirtutis, nõ apprehẽdit aliquid exprobrabile, & turpe ad faciẽdũ, ut poſſibile & arduũ. i. difficile ad uitandũ: neq; ẽt actu facit aliquid turpe, unde opprobriũ timeat. Vnde uerecundia, propriè loquendo, non eſt uirtus: deficit. n. à pfectione uirtutis. Cõiter aũt dr̃ uirtus oẽ qđ eſt bonũ & laudabile in humãis actib. uel paſſionib. & ſm hoc quandoque uerecundia dicitur uirtus, cùm ſit quædam laudabilis paſſio.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ eſſe in medio nõ ſufficit ad rõnẽ uirtutis, quàmuis ſit una particula poſita in uirtutis diffinitione: ſed requirit̃ ulterius, ꝙ ſit habitus electiu⁹. i. ex electione operãs. Verecundia aũt nõ nominat habitũ, ſed paſſionẽ: neq; motus eius eſt ex electione, ſed ex impetu quodam paſſionis: uñ deficit à rõe uirtutis.

AD II. dicẽdũ, ꝙ ſicut * dictũ eſt, uerecũdia eſt timor turpitudinis, & exprobratiõis. * Dictũ ẽ aũt ſupra, ꝙ uitiũ ĩtẽperãtiæ ẽ turpiſſimũ & maxime exprobrabile: & iõ uerecũdia principalius ptinet ad tẽperãtiã, q̃ ad aliq̃ aliã uirtutẽ rõe motiui, qđ eſt turpe: non aũt ſm ſpẽm paſſionis. Scđm tñ ꝙ uitia alijs uirtutib. oppoſita ſunt exprobrabilia, pt ẽt uerecũdia ad alias uirtutes pertinere.

AD III. dicẽdũ, ꝙ uerecundia fouet honeſtatem, remouendo ea quæ ſunt honeſtati contraria, ita quòd pertingat ad perfectam …

¶ *Super Quæſtio centeſima quadrageſimaquarta articulum primum.*

IN art. 1. quæſt. 144. dubium occurrit ad hominem circa rationem: Quare verecundia non ſit virtus: quoniam ſi ratio allata in litera valet, ſequitur quòd pœnitentia non erit virtus: quoniam ſicut non conuenit viro p̃dito virtute committere, aut timere turpe, & exprobrabile, ita non conuenit eidem committere crimen, quod eſt materia pœnitentię. Et ſi commiſiſſe peccatũ ſufficit ad virtutem pœnitentiæ, ſufficere quoque debet commiſiſſe turpe ad virtutem verecundiæ.

Lib. 4. c. vlt. to 5. Dama. lib. 2. c. 15. Lib. 1. in ca. de temperãtia. Amb. lib. 1. c. 42. paulo a prin. to. 5.

¶ Ad hoc reſpondet author inferius in quæſtio. 185. tertiæ partis, vbi dicit non eſſe eandem rationẽ de pœnitentia, & verecundia, quia verecundia reſpicit turpe non ſolum vt præteritum, ſed vt præſens: pœnitentia au-

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN